

door J.B. DREESEN

Het 32ste Begin van 's Heerwoutermans Ambacht omvatte een eerste oostelijk deel van Mariakerke, het gedeelte dat over de Grote Sluisvliet, richting Oostende, lag (2).

Volgens de in referte aangehaalde Ommeloper (1559) luidde de omschrijving van de grenzen van het 32ste Begin als volgt :

"Beghinnende oostwaert over vanden laetsten voors(eide) p(er)cheelen, oostwaert over den GROOTEN SLUUSVLIET, tusschen den DYCKERSGRACHT jeghens de ZEEDYCK ande noordtzyde, den SLUUSVLIET ande zuudthende ende ant oosth(end)e, metten westhende ande ZYDELINGHEN, metten noordtwest(ende)r an SHEERWOUTERMANS SLUUS, ende es 't beloop daer TAMBOCHTSHUUS ende TWERCHUUS van sheerw(outerman)s ambocht in staen, gheheeten THEYLANT".

Het 32ste Begin was groot 42 Gemeten 16 Roeden, omgerekend is dat in huidige maten (1 Gemet = 0,442368 ha) ca. 185.860 m² = 18,6 ha.

Laten we even trachten de grenzen van dit relatief klein gebied te situeren op een hedendaagse kaart.

OOSTWAERT OVER DE GROOTE SLUUSVLIET. De grote Sluisvliet, de afwateringsvliet van 's Heerwoutermans Ambacht, was de basis van het huidige tracé van de STEENSE DIJK (3). Het gedeelte waarvan sprake in de beschrijving van het 32ste Begin, begint aan het snijpunt van het Albertusgeleed en de Steense dijk (hoek Sterrestraat en Vredestraat) en loopt tot de plaats van het vroegere Albertusfort (hoek Raversijdestraat en Meibloemtjeslaan) (4).

TUSSCHEN DE DYCKERSGRACHT JEGHENS DE ZEEDYCK ANDE NOORDTZYDE. De Dyckersgracht was een afwateringsgracht die aan de zuidkant lag van de omstreeks 1390 aangelegde Zeedyck van het Brugse Vrije. Deze dijk was achter de duinen aangelegd en strekte tot voorbij de zuidkant van het Oude Oostende.

Oostwaarts over de Groote Sluisvliet hebben we door de kunstmatige inundaties van 1584 (oost van Oostende) en 1601 (west van Oostende) en het langdurig onder water komen van dit gebied geen referentiepunten meer. We zijn verplicht te rade te gaan bij de kaart van Pourbus (5).

Op deze kaart staan Grote Sluisvliet + Zydelinghe, Oude Sluisvliet en Zeedyck afgebeeld. Zij vormen bij benadering een gelijkbenige driehoek waarvan de basis gevormd wordt door het voornoemde stuk Steense Dijk. Deze basis is, vogelvlucht, ca. 665 meter. Passen we die toe op de hiervoor vermelde oppervlakte dan geeft ons dat een hoogte van de driehoek gelijk aan ca. 575 meter. Dit plaatst ons, gemeten vanaf de basis, ongeveer op de hoek van de Northlaan en de Zeedijk.

De berekening is uiteraard benaderend maar geeft een zeer goed idee van de lijn die de Oude Sluisvliet moet gevolgd hebben.

In de beschrijving van het Begin kregen niet minder dan negen toponiemen toegemeten. We hernemen ze even.

GROTE SLUISVLIET : oostwaert over den grooten sluisvliet (zie hoger).

DIJKSGRACHT : tusschen den dyckersgracht jeghens.... (zie hoger).

ZEEDIJK : jeghens de zeedyck ande noordtzyde (zie hoger).

SLUISVLIET : den sluusvliet ande zuudthende ende ant oosthende,

Deze Sluisvliet komt in de beschrijving van de percelen onder twee namen voor. Vanaf de Zydeling tot aan de samenloop met de Nieuwe Oostendse Waterweg loopt hij als SLUISVLIET te boek, terwijl hij vandaar tot aan de Dyckersgracht OUDE SLUISVLIET genoemd werd.

Alles wijst erop dat we hier te doen hebben met een stuk van het TERSTREEPVLIETKEN (oost van de Steense Dijk) en een VROEGERE SLUISVLIET van het ambacht.

ZYDELINGHE : metten westhende ande zydelingen,

Hier de dijk langs de oosteroever van de Grote Sluisvliet.

HEER WOUTERMANS SLUIS ('s) : metten noordtwest(ende)r an sheerwoumanssluis,

De afwateringssluis (aan de zee kant van de Grote Sluisvliet) van 's Heerwoutermans Ambacht (en ook Watering), genoemd naar heer Wouterman (of Waterman) van Gent omstreeks de helft van de 13de eeuw.

AMBACHTSHUIS : ende es tbeloop daer tambochtshuus ende twerchhuus

WERKHUIS : van sheerw(outerman)s ambocht in staen.

In het Middelnederlands heeft Ambachtshuis twee betekenissen. 1. zetel van de schepenbank (van het ambacht) 2. werkplaats (6).

Daar echter in de onmiddellijke omgeving een werkhuis (M. Nl. werkplaats) stond zal het eerste de plaats zijn geweest waar de bijeenkomsten van dijkgraven en anderen plaatsvonden, terwijl het tweede de onderhoudsatelier was voor de toch zeer belangrijke sluis.

EILAND : gheheeten theylandt.

Waarschijnlijk werd het 32ste Begin zo genoemd omdat het, voor een relatief kleine oppervlakte, langs vier zijden was afgesloten door water. Westelijk door de Grote Sluisvliet, zuidelijk en oostelijk door de Oude Sluisvliet en noordelijk door de Dyckersgracht en de zee.

Voorts is er in de noordwesthoek dus tegen de sluis nog spraak van

NIEUWE HERBERG (de) : e(nde)es tstick daer tambochtshuus, den nieuwe herberghe daer w(eduw)e stael wuent

De buurt moet toch regelmatig bezocht geweest zijn vermits er een herberg was. Misschien in verband te brengen met de onderhoudswerklieden terplaatse en de vergaderingen in het ambachtshuis.

VERVALLEN HOFSTEDE (een) : ende noch een v(er)vallen hofstede al op staet.

Hofstede had in de Middeleeuwen niet alleen een betekenis als woonst maar ook van grond. Hier gaat het om een woonst vermits er sprake is van "al op staet" (7).

OUDE SLUISVLIET : metten zuudth(ende) ande oude sluisvliet,

Al de stukken die op de oostgrens van het begin liggen grenzen aan de Oude Sluisvliet. Daarentegen grenzen ze ook op de zuidgrens aan "de sluisvliet". Waarschijnlijk hebben we hier te doen met de eerste sluisvliet van 's Heerwoutermans Ambacht.

MACHANNES HOFSTEDE : metter oosts(yde) anden ouden sluisvliet, metten westzyde vuer(en) an anth(uenis) genelles cum suis landt, ende heet machannes hofstede.

Dit moet een oudere benaming zijn want hier is geen sprake van woonst maar uitsluitend van grond (zie ook onder vervallen hofstede). Machannes moet, waarschijnlijk, een familienaam zijn.

TEGELRIESTIEK : ten zuudthende daeran teghelriestick.

In het M. Nl. is tegelrie "steenbakkerij, pannembakkerij". Het gaat hier over een uitgetegeld of uitgebakken stuk. Een stuk dat afgegraven werd ten bate van een steenbakkerij

Tot daar onze wandeling in het eerste oostelijk deel van Mariakerke. In een volgende bijdrage handelen we over het nog oostelijker gelegen en nog kleinere tweede deel. De drie Mariakerkse beginnen zullen ons een beter inzicht geven in de grootte van het 16de eeuwse Mariakerke.

- Bronnen :
- (1) R.A. Brugge. Fonds Jonckheere. Nr. 1290.
 - (2) R.A. Brugge. Watering Blankenberge nr. 517. Ommeloper van 's Heerwoutermans Ambacht. 1559. 32ste Begin.
 - (3) J.B. Dreesen. Tijdschrift De Plate, blz. 90/310 ev.
 - (4) G. Vandamme. Tijdschrift De Plate, blz. 90/335 ev.
 - (5) Brugge. Kaart van het Brugse Vrije door Pourbus. 1562.
 - (6) J. Verdam. Middelnederlands Handwoordenboek. ISBN 90 247 0713 7.
 - (7) G. Gysseling. Toponymie van Oudenburg. Tongeren. 1950.

TER HERINNERING AAN ONZE VISSERS - VRAAG

Als schrijver van het boek "Ter herinnering aan onze vissers" ben ik nog steeds op zoek naar doodsprentjes van omgekomen vissers welke niet in het boek vermeld zijn. Deze zullen opgenomen worden in het tweede boek.

Daarom vraag ik aan de personen welke in het bezit zijn van doodsprentjes welke niet in het boek voorkomen om met mij contact op te nemen.

Mijn adres : Victor DE MEESTER
Westkapellestraat 148
8301 Heist
Tel. : 050/51.20.03